

T. B. M. M.

Gizli Celse Zabıtları

20 Şubat 1338 (1922)

Münderecat

	Sayfa
1. — ZAPTI SAHİBİK HULÂSASI	826
2. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	826

1. — *Müdafaa-i Milliye Vekâleti ihtiyaçlarına sarf ve 1338 senesi bütçesi tahsisatından mahsup edilmek üzere beş milyon liralık avans verilmesi hakkındaki teklif ve bu meblâğın temini çareleri üzerinde müzakerat. 826:838*

Cilt : 17

162 ncı İnikat, 4 ncü Celse

YÜZ ATMİŞ İKİNCİ İÇTİMA

DÖRDÜNCÜ CELSE

20 Şubat 1338 Pazartesi

REİS : Birinci Reisvekili Musa Kâzım Efendi.

KÂTİPLER : Ziya Hürşit Bey (Lâzistan)

REİS — Celsei hafiye küşat olundu.
Zaptı sabık hülâsası okunacaktır.

1. — ZAPTI SABIK HÜLÂSASI

YÜZATMIŞINCI İNİKAT

16 Şubat 1338 Perşembe

BİRİNCİ CELSE

Birinci Reisvekili Musa Kâzım Efendinin tahtı riyasetlerinde bilnikad bütçenin heyeti umumiyesi hakkındaki müzakereye devam olunarak teneffüs için celse tatil olundu.

Reis	Kâtip
Musa Kâzım	Lâzistan
	Ziya Hürşit

(İKİNCİ CELSE ALENİDİR)

ÜÇÜNCÜ CELSE

Musa Kâzım Efendinin tahtı riyasetlerinde inikat ederek Şubat maaşlarının vaktinde edasını mümkün kılmak üzere 20 ve Müdafaai Milliye ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere beş milyon liralık avans kanunu çıkarılmasına dair Gümüşhane Mebusu Hasan Feh-

mi Beyin takriri okundu ve mevzu bir müddet müzakere edildi. Celseye son verildi.

Reis	Kâtip
Musa Kâzım	Kayseri
	Atıf

DÖRDÜNCÜ CELSE

Musa Kâzım Efendinin tahtı riyasetlerinde bilnikad Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Beyin, Bütçe müzakerelerinin Uzaması dolayısıyla Şubat maaşlarının vaktinde bediyesinin temini maksadı ile 20 ve Müdafaai Milliye ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere 5 milyon liralık avans kanunu çıkarılmasına dair takriri kabul olup Mersin Mebusu Salâhaddin Beyin takririyle Muvazenei Maliye Encümenine havale olunarak içtimaa nihayet verildi.

Reis	Kâtip
Musa Kâzım	Kayseri
	Atıf

REİS — Zaptı sabık hülâsasını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

2. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — Müdafaai Milliye Vekâleti ihtiyaçlarına sarf ve 1338 bütçesi tahsisatından mahsup edilmek üzere beş milyon liralık avans verilmesi hakkındaki teklif ve bu meblâğın temini çareleri üzerinde münakaşat.

REİS — Mevzuun müzakeratına devam ediyoruz. Söz Kâzım Paşa Hazretlerinin. Buyurun Efendim.

KÂZIM PAŞA (Müdafaai Milliye Vekili) (Karesi) — Efendim icabatı askeriyeden dolayı defaten ve topluca bir para istiyoruz. Bunun hakkında da biraz malumat arzedeğim.

Mâlumun Âmleriniz olduğu veçhile, Sakarya muharebesinden sonra Yunanlılar Eskişehir ve Afyon civarına ricat ettiler ve orada tevekkuf ettiler. Bizim ordumuz da düşmanla teması muhafaza ederek düşmanın tevekkuf ettiği hatta kadar takip etti ve onun karşısında durdu. Bu tevekkuf elân devam ediyor ve elân cepheye ufak tefek mevzili ve keşif müsademelelerinden maada halizi ehemmiyet muharebe olmuyor. Yalnız bu tevekkuf esnasında her iki tarafın tabii bir çok mesaisi, bir çok icraatı vardır. Bunun belli başlı olan şekilleri her iki tarafın kuvvetlerini tezyit ve takviye etmelerini mahiyetindedir. Yunanlılar halen bulun-

dukları hatta çekildikten sonra gerilerinde hâkim oldukları menabi ve bilhassa büyük hükümetlerin serveti ve malzemesi kendilerine açık olduğu için bunlardan istifade ettiler ve etmekte idiler ve ordularını gerek insan ve gerekse malzeme ve mühimmat miktarını tezyit ve teçhiz ediyorlar. Biz de aynı vechile Yunanlılarla muvazi bir surette kuvvetimizi ve malzemeimizi tezyit ettik ve etmekteyiz. Bizim menabimiz malûm olduğu vechile, mahduttur ve sırf memleket dahiline münhasır kalmıştır. İstanbul'dan kaçak suretile kayıklarla getirebildiğimiz ve bunları bir çok balı vesaliti nakliye ile fena yollardan cepheye sevk etmek suretinde oluyor. Böyle olduğu halde bu güne kadar ordumuz Yunanlıların bu tezyit ve takviye hususundaki terakkisinden geri kalmamıştır. Ona muvazi olarak ilerlemiştir. Tabii talim ve terbiye vesair hususatı da aynı vechile terakki etmiştir. Bir iki ay sonra büyük muharebelere intizar ediyoruz. Büyük muharebeler için tabii bu tezyit etmekte olan kuvvet o ana kadar aynı zamanda tezyit edilmek mecburiyetindedir. Yunanlıların menabii, arzettiğim gibi, geniş olduğu için büyük muharebelere kadar bu takviye de devam edecektir. Bizim dahi o zamana kadar aynı vechile ordumuzun malzeme ciheti ile ve sair cihetle tezyit ve takviyesi lâzım geldiğinden para sarfetmek mecburiyetindeyiz. Elimizde bu gün Müdafaa-i Milliye'nin emrinde bu gibi hususta sarf edilecek parası yoktur. Halbuki bu gün bu anda muhtaç olduğumuz malzemeyi getirebilmek için elimizde para olmazsa hiç bir teşebbüste bulunamayacağız. İşte bu teşebbüsata girişebilmek ve ordumuzun mühimmat, malzeme ve sairece geri kalmamasını temin etmek için elimizde defaten sarf edebileceğimiz para bulunmasına ihtiyaç vardır. Bunu hesap ettik, beş milyon liralık bir meblağın, bu on beş gün zarfında temini mümkün olursa, yani elimizde bulunursa bunu sarf etmek için teşebbüsatta bulunacağız. Fakat bu para, onu da evvelce arzedeğim ki, ne teçhizata, ne teşkilâta, ne de maaşata hiç bir şeye sarf edilmeyecektir. O, mütat olan masarifat başkadır. 1338 senesinde malzeme-i harbiye ve mühimmat mübayaası için, bütçemizde koyduğumuz fasla dahil olarak, o fasıldan istiyoruz. İşte bu paranın az bir zaman zarfında Müdafaa-i Milliye emrine tevdi mümkün olursa ve Heyeti Celileniz buna müsaade ederlerse, o vakit bu para ile muhtaç olduğumuz malzemeyi ve saireyi tedarik etmeğe teşebbüs ederiz ve inşallah muvaffak ta oluruz. Yalnız efendiler, paraya malik olmak, bu anda elimizde beş milyon para bulunmak maksadı temin etmez. Müracaat edeceğimiz menabi bizim tahtı hâkimiyetimizde

olmayan yerlerdir. Meselâ, memleket haricine müracaat edeceğiz. Oralarda bizim karşımıza çıkmakta olan bir takım teşkilât vardır. Bu bizim teşebbüslerimizi akın bıraktırmak için tertip edilmiş bir ağ şeklindedir. Bizim düşmanlarımız bunlara maalesef muvaffak oluyorlar. İşte biz bu parayı temin ettikten sonra daha mühim olarak muhtaç olduğumuz mühimmatı memlekete getirebilmek keyfiyetini de tahtı temine alacağız ve bu, ayrıca ehemmiyetli bir meseledir. Ayrıca bir tedbirdir. Bunun süratle getirilmesi haizî ehemmiyettir. Zaman geçtikten sonra bunun da faydesi olamayacağı malumdur. Evvelâ bu parayı Heyeti Aliyeniz defaten Müdafaa-i Milliye emrine malzeme-i harbiye mübayaası maksadile tevdi buyurursa, bu malzemeyi getirmeğe muvaffak olursak, bütün endişelerimiz zail olur. Bunu istiram ederim. Süratli bir karara rabtedip bu parayı temin buyurunuz.

MUSTAFA KEMAL BEY (Ertuğrul) — Mevzu müzakere olan mesele Paşa Hazretlerinin beyanı mıdır, yoksa hükümetten teklifi kanuni şeklinde tahsisatı muzarna mı, yoksa tahsisatı asliye dahilinde bir para mıdır, nedir?

HASAN BEY (Maliye Vekili) (Trabzon) — Efendim Paşa Hazretlerinin izahatından Heyeti Celilenin malumu olduğu üzere ordunun kabiliyeti harbiyesini tezyit etmek ve az zaman zarfında muhtaç olduğu nevakısı ikmâl edebilmek için (gürültüler) müstacelen beş milyon liranın bir kaç gün zarfında Müdafaa-i Milliye'nin 1338 bütçesinde mevzu tahsisattan mahsubu icra edilmek üzere, yani 1338 bütçesinde ordunun teçhizi, mühimmatı için bütçeye konacak olan tahsisata mahsubu icra edilmek üzere, yakında harekâtı askeriye ihtimalâtı gayet ziyade olduğu için, her türlü ihtimale karşı gerek müdafaa harbinin muvaffakiyetini intaç etmek ve inşallah muvaffak olacağız ve müdafaa harbinden sonra inşallah zafer kazanılırsa tâkip ile neticeyi elde edebilmek için bazı nevakısı vardır. Müdafaa-i Milliye bu maksatla bu paranın çıkarılıp müstacelen kendisine verilmesini istiyor. Bu mesele Heyeti Vekilimizce de uzun uzadıya müzakere ceryan etmiştir. Acaba maliye; bize bu parayı 1338 bütçesinin her halde şeklini tespit edeceksiniz ve Müdafaa-i Milliye'nin ihtiyacı için zaruri gördüğümüz parayı kabul edeceksiniz; fakat bu parayı mahsuben az zaman zarfında bulabilir mi? Bunun esbabını Maliye Vekâleti arasın, dediler. (Gürültüler) Daha neler geliyor bilseniz. Yirmi, yirmi beş tane kanun geliyor beraber. (Sadede geliniz sesleri) Malûmya bizim bütçemiz yevmin cedid rızıkın cedid şeklinde devam eder.

Ezelden beri, yeni değil, biz menabii malumemizden vaki olan varidatımızı, tahsilâtımızı o müddet zarfında müteahhuk olan düyunu devletin tamamını yetiştiremiyoruz. Bir kısmı açık kahyor. Defaten maliyenin elinde fevkalade bir menba yok ki az zaman zarfında bu ordunun nevakısını ikmal edebilmek için beş milyon lira, velev muvakkaten olsun, Müdafaa-i Milliyyenin emrine, velev tahsisata mahsup olsun verebileyim. Onun için fevkalâde tedabir aramak mecburiyeti karşısında kaldım. Paranın mahalli sarfı ne kadar zaruri, ne kadar mübrem, ne kadar elzem olduğuna göre, buna behemahal bir çare bulunması lazım gelir. Venidi hatır tedbirler, yani âni bir surette ordu tahsisatından beş milyon liranın tediyesini temin edecek fevkalâde tedabir bir istikraz yolu vardır, ki geçenlerde bilmünasebe, bütçenin heyeti umumiyesi hakkında söylenken arzemiştım ki, böyle gerek şarttan ve gerek garpten az zaman zarfında bu istikrazı temin imkânı yok. Teşebbüslere rağmen henüz ümit ile dolaşılıyor. Tahakkuk etmiş bir yol mevcut değil, memleketin menabiine ihtiyaç hasil olunca, memleketin menabiine avdet çaresine kalınca emsalini biliyoruz, bu kabili tetkik değildir. Veyahut alefusul bize az zaman zarfında beş milyon lira gibi mühim bir meblâğ temin edecek bir vergi verecek, beş milyon lira getirecek bir vergi tarhi lâzım gelir. Belki memleketin bazı menabiini zorlamak suretile malkul ve ilmi iktisadiyata vesair nazariyatı maliyeye muvafık ve beş milyon lira varidat temin edecek bir vergi tesisi ihtimâl dahilinde. Fakat böyle vergi, yani muayyen bir menabii irat üzerine vergi tarh etmek, verginin usulü müteamilesi dairesinde verginin takkuk muamelesini ikmâl ettirmek, onun hakkında mükelleflerin itirazını, intaç ettirmek, derecatı kanuniyeden geçirmek, tahsilâtını ikmâl etmek suretile bir vergiyi tahsil etmek icabeder, ki lââkâl 6-7 aya mütevakıf bir keyfiyettir. Halbuki bize bu paranın muayyen ve kısa bir müddet zarfında, yani bir ay gibi kısa müddet zarfında lâzım olduğuna göre, yani pek kısa bir müddet zarfında bu para bulunabilecek olursa, yakinen inkişafı memul olan harekâtı askeriyeyi temin için böyle kısa bir zamanda bu parayı elde etmek lâzım. Bu parayı kısa bir zamanda elde edebilmek için de yine vergi tarikini iltizam etmek lâzım gelirse livalara, kabiliyeti iktisadiyelerine göre, varidatı maliyelerine göre mütenasiben bu yekûn paranın tevzii ve mahallerinde evsafı lâzımevi haiz memurinden, ahâlden heyetler vasıtasile her livaya düşecek hissei tekâlifi, mükellef tutulması iktiza eden halka, erbabi servete tevziini mahalline bırakmak suretile böyle belki kısa bir zamanda

beş milyon parayı tedarik etmek suretile kabili tahsil olabilir. (Istikraz suretile mi sesleri) Efendim yalnız aklımıza gelen tedabiri arz ediyorum. Tevzii esası üzerine bir vergi yapmak az zamanda kabiliyeti tatbikiyesi olacak olan usulü teklif olarak bunu buldum. Hatta bunun için de bir cedvel de tanzim ettim. Livalarımızın yekûnu varidatına nazaran Aşar, ağnam, arazi, musakkafat yekûnu varidatına bu beş milyon lirayı nisbeti mütesaviye dairesinde her birine ne isabet edecek diye bir cedvel tanzim ettim, fakat yanına almadım. Fakat aynı zamanda düşündük ki memleketin içinde bulunduğu şeraiti maliye ve iktisadiye biraz salma şeklini andıran şekli hesabıde, az zaman zarfında, bir memleketete beş milyon lirayı almak, yani beş milyon lirayı nakden tahsil etmek ihtimali varmı? Memleketin ahvali iktisadiye ve maliyesi, her nazaran bu biraz tahtı inkânda olsabıle, buna da cesaret edemedik. Daha mülâyim bir şekil acaba bulabilir miyiz? Bu tevzi esası üzerine bir vergi yapmak şeklini düşünürken aynı zamanda kendi kendimize dedik ki; bunu yeni bir teklif halinde yapalım. 1338'in vergi borçlarına mahsup edemezsek bile, mükellef tutulacak olan halkın her birisinin 1339 senesi zarfında emlak, aşar, ağnam bilumum tekâlifi milliye ve emriyeden tahakkuk edecek olan düyunatın mahsubuna koymak 1339 varidatının bir kısmının 1338 de müstacelen cibayet şekline sokalım. Cibayet şekline işi sokalım ve bu suretle ahâlden daha suhuletle bunu cibayet edelim; bunu düşündük. Bu varidatı tahsil edebilmek çaresini elde edelim, bunu da düşündük. Fakat bunlardan maada daha kabili tatbik ve suhuletle icrası memul olan başka bir şekil var mıdır? Aklımıza bir tedbir daha geldi. O tedbir de şundan ibarettir: Malumu Alileri olduğu üzere bizim menabii varidatımızı teşkil eden vergilerimizin bir kısmı bila vasıta, cari vergi kavanini mahsusasına tevfiikan tekasite rapten istifa olunur. Zaten istediğimiz para 1338 senesinin masarifinden ve tahsisatından mahsubu icra edilecek bir para olduğundan, 1338 varidatının bir kısmını müstacelen tahsil suretile bu işe tahsis etmeği biraz daha kolay ve herkese bir müddet daha sonra vermek mecburiyetinde olduğunu, şimdiden vermek mükellefiyeti gibi bir şeyi teklif etmek suretile işin çaresini araştırdık ve netice itibarıle en ziyade suhuletle ve kabili tatbik ve en az halka müşkilât ve müzayaka tevliit edecek olan şekil olarak, bunu bulduk. Senesi maliye hulul ediyor, bittabi ağnam tahakkukatına başlıyoruz. Bilumum bilâvasıta cari tekâlifimizi tekasiti muayyenesinden 1338 senesine mahsus olmak üzere kurtararak bir ay zarfın-

da defaten, yani mart ayı zarfında tahsilini yapabilmek için Maliye Vekâletine bir madde kanuniye ile bir salâhiyet verilecek olursa ağnamdan, temettüattan emlakten, araziden bilâ vasıta cibayet edilecek tekâlifimizden, bu parayı temin edebilir. Tabii âşar vakti muayyeninde ihale olunan bir keyfiyettir. Şimdilik 1338 senesi içerisinde tamamen tahakkuk etmiyen kısımları için 1337 zarfında tahakkuk eden kısımları tahsil edip, senesi zarfında tahakkuk edip fazla kısımları varsa, ayrıca tahkik etmek, noksan tahakkuk edecek kısımlarını da o nisbette fazla alınmış olan bilâhare üade etmek şartıyla, senesi zarfında, bilâ vasıta cari tekâlifin tekasütünden kurtularak doğrudan doğruya defaten tahsilini temin edecek bir madde kanuniyenin Heyeti Celilenize arzını ve bu suretle ümit ettiğimiz mebaaliğ ile Müdafaa-i Milliyenin 1338 senesi bütçesine mahsuben defaten istediği beş milyon lirayı tesviye etmenin imkân dairesinde olduğunu düşünerek, şunu arz etmek mecburiyetindeyim ki; bu şekil bittabi icra edildikten sonra sene evsâtına doğru, menabii varidatımızı berveçhi peşin yemiş olacağımızdan, sene ortalarında buhranı maliyemizi tezyide sebebiyet verecektir. Zaten bütün tekâlifî cedide lâyhahalarından beklediğimiz miktarı muhammeni de nazarı dikkate almak ve Heyeti Celilenize takdim ettiğim varidat bütçesinin yekûnu hemen hemen (59) milyon küsur bin liradır. Halbuki 1338 senesi masarif bütçemiz maatteessüf bunun ehemmiyetli bir surette fevkinde bulunuyor. Yalnız encümeni mahsusun tespit ettiği Müdafaa-i Milliyenin 1338 bütçesi bu miktardan fazla oluyor. Devairi sair masarif bütçeleri de buna inzıam edince demek 1338 bütçesinde tekâlifî cedideye, Heyeti Celilenizin müsaidesile, marttan itibaren tatbikatına başlandığı ve lâyhahaların bir taraftan müzakeresine başlanıldığı halde encümen muhammen olarak (59) milyon liralık bir varidat bütçesi getirebiliriz, hayâl ile uğraşmamak için mümkün mertebeye varidatı hakikate takip ederek. Binaenaleyh herde varidatı maliyemizi ne suretle karşılayacağız, nereden tasarruf edeceğiz, nereden yeni yeni menabii irat bulacağız? Bunları elimizdeki fırsatlardan bir istifade ayrıca düşünmek ve bu sene evsâtında ve zaruri olan buhranı maliye karşı lazım gelen tedabiri ayrıca ittihaz hususunda, ayrıca tedabir ittihaz etmek üzere şimdiden bu tedabirle iktifa edilmesini memleketin ahvali maliyesi ve iktiza ettirmedigim bir layiha projesi vardır, Heyeti Celileniz bu esas kabul buyuracak olursanız, bunu sureti mahsusada resmen Meclisimize getireceğiz. Heyeti Celilenize bunu bir günde getirebiliriz efendim.

HÜSEYİN AVNİ BEY (Erzurum) — Müzakeresi bitti de imzası mı kaldı, yoksa müzakere etmediniz mi?

HASAN BEY (Devamla) — Toplanamadık, imza ettiremedik. (Pekâlâ sesleri)

Alehusül Muvazene-i Maliye encümeninden geçirmek lazım gelir. Bihassa buraya havale edildiği takdirde, derhal içtima ile bunun hakkındaki kararın ikmâl etmesini ayrıca istirham edeceğim.

Sonra; bendenizin hatırına başka bir muamele-i malumiye daha gelmektedir. Bunu da bihassa diğer memleketlerin tarihi mali meselelerinde ve böyle buhranlı zamanlarında veyahut islahatı maliye meyanında icra edilen teşebbüsâtı maliyeden olarak gördüğüm ve bildiğim için, bizim memlekette de kabiliyeti tatbikiyesine kani olduğum için, bizim memlekette de kabiliyeti tatbikiyesine kani olduğum bir meseledir. O da bazı nevi vergülerin, bhusus islahata tabi tutularak orta yenden kaldırılması lâzım gelen vergilerin, bir mübayaa meselesine tabi tutulmaması, en mütemaddin ve en müterakki memleketlerin teşebbüsünde vâkidir. En ziyade arazi vergisini bendeniz düşündüm ki; böyle bir muameleye tabi tutayım. Bihassa İngiltere Başvekili Mayd George zamanında Landtax namı verilen arazi vergisini mübayaa muamelesine tabi tutmuş ve bu vergi İngiltere'nin kavanini maliyesi meyanından kaldırılmıştır. Bu gün İngilterede arazi vergisi namında bir vergi yoktur. Arazi vergisi ile mükellef olanlara verginin iradı senevisini sermayeye tahvil etmek suretile satmak usulünü kabul etmiştir. Tahdid milyonla lira ile olur, binlerce memurla olur. yüzlerce seneye balığ olur. Onu çok düşündük biz, nafîle olmaz o iş. Yalnız emsali sairesini araştırmak lazım gelirse, Fransanın kadastro muamelesini söyleyebilirim size. Elli senede ikmâl edilmiştir ve yüzlerce milyon liraya balığ olmuştur.

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Yozgat) — Yoklama yapınız efendim.

NAFİZ BEY (Canik) — Yoklama yaptır, kâfidir, kâfidir.

HASAN BEY (Devamla) — Yoklamada kolay bir keyfiyet yok, yalnız âşar, yani araziden erbabi tasarrufun istifası üzerine, yani istifa ettiği irat üzerine mevzu olması lazım gelen vergilerin bir de mükerrer olduğuna kanılm. Bir defa âşar gibi haslatı gayri safiyeden alınan cari bir vergi, bunların hepsi arazinin iradından istifa olunan vergilerdir. Bundan başka arazi üzerinden, arazinin kıymeti üzerinden ayrıca bir vergi cibayet ederiz. Bilirsiniz kanunları. Bu bir mil-

yon lirayı mütecevazdır. Yalnız arazi vergisi, bir kaç yüz bin lira da tahsilât vardır. Halbuki vergi sermaye üzerine mevzu olmayıp daima sermayelerin iradı üzerinden olması, daima sermayelerin iradı üzerinden alınması, lazımdır. Çünkü sermaye üzerinden mevzu vergilerin resülmalini yemek, menbaı kurutmak gibi bir tesiri olduğu için, irattan almak suretile daimi bir surette alınabilmesi nazariyatı maliye ıktizasındadır. Şu halde her nevi servetten gerek menkul olsun ve gerek gayri menkul olsun vergilerin aslından değil, kıymetinden istifadesi ilmi malinin tavsiye ettiği şekillerdenidir. Halbuki arazi meselesinde, arazi vergisi namı ile kıymeti üzerinden alınmakta olan verginin hem kıymeti ve hem de başka nevi servetler üzerine vergi mevzu olmadığı halde, münhasıran arazi üzerine, arazi halindeki gayri menkul bir servet üzerine bir vergi mahiyetinde olduğunu görüyorum ve bunu hem usulüne münafi görüyorum, hem de bizde eshabı arazi köylüleridir, bazı büyük çiftlik sahipleri varsa da bunlar ekalliyeti teşkil ederler. Bu doğru değildir. Arazi vergisinin, arazi iradından alındığını farz edersek, zaten âşar gibi hasılatı gayri safiyeden bir ağır vergi almak suretile biz arazinin iradından daha, azami bir derecede, hatta lüzumundan fazla vergi alındığı halde, bir de buna kıymeti üzerinden de bir vergi alınması adalete mugayir ve muhafif bir kaidedir. Bendenize öyle geliyor ki bu vergiyi orta yelden kaldırmak için hazinenin bu vergisini ilga edelim tarzı pek muhik ise de, zannedersen buhranı mali dolayısıyla bu verginin ilga edilmesine pek te cevaz bulunmayan bir devinde bu verginin böyle hazine için bir kalem olarak tayyı meseleside pek kolay bir keyfiyet değildir. Bendeniz düşünüyorum ki; hem bu senenin ihtiyacını hem de ahaliyi küçük bir fedakarlıkla bu vergiden kurtarmak imkânını temin etmek maksadiyle diyorum ki; beş altı senelik arazi vergisinin, beş altı senelik miktarını belki iki sene zarfında, mümkün ise bir sene zarfında defaten temin edenlere arazi vergisinden muafiyetini temin etmek suretiyle mübayaaya tabi tutmak için bir madde kanuniye yapabiliriz.

HÜSEYİN AVNİ BEY (Erzurum) — Yağma Hasanın Böreği.

HASAN BEY (Devamla) — Hasan'ın böreğini yağma etmiyoruz. Hasan'ın böreğini Hasan'a vermek istiyoruz. Bendeniz arazi sahibiyim, az ve çok, arkadaşlarımdan çok arazi sahibi vardır. Kim beş misli gibi küçük bir miktarda, cüzi vergisini defaten vermek suretile bu vergiden muaf tutulmasını istermez? Ben kendi hesabıma maalesef razıyım. (Gürültüler)

Bir milyon lira tahakkukat olduğuna nazaran beş senelik vergisini defaten vermek suretile bu vergi borcunu satın almak ve bu vergiden ilelebet kurtulmak salâhiyetini eshabı araziye temin edecek olursak, zannedirim, bir çokları maalmemnuniyet kabul edecektir. ve her halde bunun (3-4) milyon lirası bu sene zarfında elimize geçecektir. Binaenaleyh bu hatırıma gelen nâçiz bir tedbir sayınız. Belki hepimizin kabul edeceği bir meseledir. Bence gayet muhik ve musiptir ve kabili icradır ve ahalinin ve eshabı arazinin tamamen lehine bir vaziyettir. Yoksa vaziyeti müzayakayı maliyesi mevcut olmasın. Ben muntazaman bir senede bir milyon lirayı tahakkuk ettirip tahsil etmeye, bunu beş misline satmağa mali noktaı nazardan düşünürsem tercih ederim. Fakat ahali noktaı nazarımdan daha ziyade düşünüyorum. Bu âdeta sermayesine yüzde yirmi irat temin etmek gibidir. Binaenaleyh bunu düşünüdüm. Tensip buyursanız bunu bir layiha halinde takdim ederim.

LUTFİ BEY (Malatya) — Emlâk buna dahil olacak mı?

HASAN BEY (Devamla) — Hayır, yağma yok, Emlâk tahrir tabi olduğu, veyahut bendenizin tasavvuru veçhile Heyeti Celilenizin müsadesi olursa bunu kıymet esasından çıkarıp bedeli icar üzerine irat koyduğum gün varidatın üç mislidir. On milyon lira alırım. Emlâkten olanı satamam. Binaenaleyh meselemizin mevzuu Müdafaaı Milliye'nin 1338 bütçesinde mevzu ve Heyeti Celilenizden hiç şüphesiz tasdikla ıktıran edecek teçhizat ve mühimmat faslındaki tahsisata mahsuben müstacelen bu parayı temin edebilmek için, bilhassa avans olarak, taksitten kurtularak defaten tahsili için salâhiyet istiyorum. Bu mesele üzerine Heyeti Celileniz müzakereye iptidar buyurursa neticeyi mukarreratınıza bir şekil hasıl olur.

NUSRET EFENDİ (Erzurum) — Hasan Bey, siz bu fikrinizi vilayati şarkiye üzerinde tatbik edemezsiniz. Çünkü bütün arazi defterleri zayi olmuştur. (o başka sadaları)

HASAN BEY (Devamla) — Tetkikindeki müşkilâtı biliyorum Efendi Hazretleri. Fakat o müşkilâtı halletmek imkânı vardır. Her kesin tasarruf ettiği arazinin miktarı malûmdur. Bu gün bir tahrir yapmak imkânı olsa, bir milyon görünen mevcut kayda müracaat edildiğinde beş misline çıkar. Bendenizin âdeta hakiki arazi vergisinin bir seneliğine mukabil bu vergiyi affetmek istiyorum. Ahalinin gayet lehine olan bir muameledir. Siz bilirsiniz.

HASAN FEHMİ BEY (Gümüşhane) — Efendim Müdafaaı Milliye Vekili Paşa Hazretleri müstacelen

beş milyon liranın Müdafai Milliye için lüzumundan bahsettiler. Maliye Vekili Bey de bu paranın tedariki için bazı tedabiri maliye ittihazını ileri sürdüler. Fakat bununla iktifa etmediler, aynı zamanda ıslahatı maliyeye de kalkıştılar. Zannediyorum ki bu, mevzuun gayri bir meseledir.

Varidatı devletin bir kısmının iltizama verilmesi, arazi vergisi üzerinde şöyle bir ıslahat yapılması, musakkafat vergisinin irattan mı, yoksa kıymetten mi alınacağı bütçe müzakeresinde esaslı surette görüşeceğimiz bir meseledir. Bunları bir tarafa bırakalım. Esas mesele nedir, bunu tetkik edelim.

Müdafaai Milliye Vekâleti Maliye Vekâletine diyor ki; bana beş milyon lira acele lâzımdır, tevazımâtını bununla temin edeceğim. Maliye Vekili de diyor ki; bu parayı seri bir surette temin edebilmek için memlekette banka yoktur ki avans alayım, mal sandıklarında para mevcut değildir ki verebileyim. Bunun için cibayet edeceğim varidat bunu ödemez. Onun için tedabiri maliye düşünelim.

Müzakereyi bu noktaya hasredersek zannediyorum ki suhuletle bir netice vasıl olmuş olacağız. Yoksa ıslahatı maliyeyi bununla beraber müzakere edeceksek bunun içinden çıkamayız. Onun için arzettiğim beş milyon liranın sureti tedariki 1338 senesi Müdafaa-i Milliye bütçesinde ordu levazımâtı harbiyesi için tahsis edilen fasla mahsuben defaten ve nakden tedarik edilmek çaresi hakkında Maliye Vekili Bey bazı vergilere taksitlerinin ref'i suretiyle tahsilâtın mart zarfında temin edilmesi salâhiyetini istediler. Birinci fikir budur.

İkinci bir fikir de; bu paranın tahsili için memlekete tevzi ederek bu tevziatta vergileri esas ittihaz etmek üzere ahâlden esas vergileri haricinde bu parayı toplamak ve aynı zamanda 29 - 30 senelerinde mükellefiyeti maliyelerinden taksiten mahsubunu icra etmek üzere dermeyeran edilen bir fikri söylediler. Bendenizce bu tevziat gayri mümkündür. Çünkü bu memlekette mevcut olan nakit buna gayri müsaittir. Bir taraftan tevziat, diğer taraftan mükellefiyeti maliyenin tahsiline devam etmek iktiza etmektedir, ki bu memlekette mevcut olan nakit bunu temine kâfi değildir.

İkincisi; elimizde bir mikyası sahih yoktur. Diyorsunuz ki, bu güne kadar memlekette en fazla vergiyi veren en fakir sınıftır, yani zürradır. Servet, ticaretgâh olan beldelerde tekâsüf etmesine rağmen, en az vergiyi veren ticaretgâh olan şehirlerdir. En çok vergiyi veren dahildeki çiftçi kısmıdır. Servet daima

ticaretgâh olan mahallerde tekâsüf etmiştir. Biz bu vergileri esas ittihaz edersek, binnetice fukaraya tahmil etmiş olacağız. Zengin daha az tahmil edilmiş olacaktır. Yani vergilerimizin esas tevzi, tertibi bir servet esası üzerine değildir, ki o bir vahidi kıyasi olsun. Tevzide adalet olmuş olsun. Zaten adaletsiz olan vergileri mikyas ittihaz ederek bir şey yapmak, ikinci bir adaletsizliği bir daha ortaya getirmek olur. Sonra, memlekette mevcut olan nakit bu parayı almaya müsait midir? Evet bilsem ki, bu para memlekette fena bir tesir yapsa dahi, belki müdafaa-i memleket emrinde lâbeis addedebilirim. Fakat teşebbüs ederiz de hüsnü muvaffakiyet vermezse, bu yalnız birizi parasız bırakmakla da kalmaz, belki hariçten de pek mühim şekiller vücade getirir ve bundan dolayı buharanı malî ile iflâsı malî hissini verir de müdafaa-i noktastından da zaafa düştüğümüzü halka ilân etmiş oluruz. Bu tevziat meselesi doğru değildir. Bunu bir defa unutalım. Bendenizce her ne kadar halkın tahammülü yoksa da zaten sakil ve ağır olan barı tekâlifin altında ezilmiş ise müdafaa-i memleket ondan daha mühim, daha mübrem ve daha hayati bir mesele olduğu için bazı vergilerin taksitlerinin refite mart zarfında cibayetini Maliye Vekâletine salâhiyet vermekliği ehveni şer olarak kabul ediyorum. Meselâ musakkafat vergileri ki; bunun kısmı küllileri şehirlerdedir ve şehirlerdeki musakkafat vergilerinden fakir olanların yalnız hane vergileri vardır. İrat vergileri biraz yüksek gelir. Bu da alelekser ağniyaya aittir. Musakkafat vergilerinin taksitlerini lağvedebiliriz.

Çünkü yüzde yetmişini binnisbe siyasi hali olanlardan cibayet edeceğiz. O meyanda yüzde otuzunu da cibayet edemeyiz.

İkincisi; ağnam. Bu ağnam da zaten mart ve nisan aylarında cibayet edilecek bir vergidir. Hatta bundan on beş yirmi sene evvel, ara sıra müzayekai maliye dolayısıyla şubatta dahi mart için avans suretiyle cibayet edilmiş olduğu vakidir. Bunun da taksitini kaldırabiliriz. İkinci ayda vereceğini birinci ayda verebilir. Zaten nakdi olanlar birinci ayda verir, olmayanlar tazyik edilecek ise ikinci aya kalır.

Üçüncüsü temettuat; bu temettuat da zaten toptan alınır ve tüccardan alınır. Yalnız temettuatın ikinci bir kısım taksiti vardır ki, senenin son altı ayı zarfında terki sanat ve ticaret ederse, kaydı terkin edilmiş olur. Şimdi maddeye bir fıkra ilâve ederiz, deriz ki senenin son altı ayında terki sanat ve ticaret edenlerin ikinci taksitlerini maliyeden istirtat hakları bakıdır. Bununla da ahâlden, esnaftan, tüccardan bu parayı ihtiyacımız için toplamış oluruz. Fakat arazi

vergisinin taksitlerini ilga etmek hususunu bu kanuna idhal etmek doğru olmaz. Arazi vergisini köylüden alacaksınız. Mevsimi hasad gelmeden, mahsulünü almadan size vergi veremez, vermek iktidarını da haiz değildir. Yani ithal etmiş olsanız bile beyhude köylüyü münkesir etmiş olursunuz. Çünkü parası yoktur. Arazi vergisini istisna ederek musakkafat, temettuat, ağnam vergileri üzerindeki taksit müddetlerini ref ederek martta bu beş milyon lirayı Müdafaa-i Milliyet emrine hazır bulundurmamak için Maliye Vekâletine salâhiyet verilmeği bendeniz ehveni şer görüyorum. Diğer hususatı bütçenin umumî müzakeresinde ıslahatı maliye sırasında her birerlerimiz ayrı ayrı söyleyeceğiz.

REİS — Efendim henüz müzakere edilecek muayyen mevzu yok, yani ve hükümetin bir teklifi kanunisi var, ne de Encümeninden gelmiş bir teklif var. Maliye Vekili Bey zaruretini izah ile beraber, henüz imzası tamam olmayan madde kanuniyenin Muvazene-i Maliye Encümenince müstacelen müzakere edilmek üzere gönderilmesini teklif ediyor. İmza da o zamana kadar ikmal edilecektir. Şimdi söz alan çok arkadaşımız vardır.

HASAN FEHMİ BEY (Gümüştane) — Bendenizin maruzatımı Meclisi Âli prensip itibariyle muvafık görüyorsa bu esasa göre lâiyhayı getirsinler ve Muvazene Encümeninde müzakere edilsin. (Muvafık sesleri)

HÜSEYİN AVNİ BEY (Erzurum) — Ben de muvafık görüyorum. Fakat bir illet de var. Maliye Vekili Bey burada dururken inkisarı hayale uğradım, istikbalden konktum ve istikbalden ümidimi kestim. Öyle şaşmış bir vaziyette menabii maliye arıyordu ki; efendiler ben hem ağlıyor, hem de gültüyordum. Çünkü Maliye Vekili aynı vaziyettedir. Size acı hakikatleri söyledi, defaatla tekrar etti. Fakat biz üzerimize mal etmedik, hakikati anıyamadık.

Efendiler, Maliye Vekili Beyefendi buyuruyorlar ki; iki senenin vergilerini alalım. Miras yedi çocuk gibi şunu da yiyeelim, bunu da alayım. Efendiler, düşmanınız karşınızda İngilizlerdir, itilâf devletleridir, azim bir siyasettir ve bunu da halledecek kudreti malimizdir. - Tabii imanımız baki kaldıkça - Şimdi bu gün beş milyon liranın tedarikinde işte Jaima kudsiyeti karşısında başımızı eğdiğimiz ordunun le-vazımatı, ihtiyacatı karşısında sükût ediyoruz, bilâ münakaşa beş milyonu da feda ediyoruz ve mümkün olsa hayatımızı da feda edeceğiz. Efendiler niçin? Gayemizi istihşâl için. Efendiler, gayemizden uzaklaş-

yoruz, ağlayarak söylüyorum efendiler, mesele beş milyon meselesi değil, memleket meselesidir. Ben bu Heyeti Vekile ile bu kumandanlara baştan nihayete kadar, ademi ütimadımı şimdiden beyan ediyorum. Çünkü bu kürsüden defaatla iğfal ettiler.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Daha iyi yapabilirseniz siz geçiniz.

HÜSEYİN AVNİ BEY (Devamla) — Efendi, Hüseyinde o ihtisas yok, seni vicdanımla temin ederim ki öyle bir şey hatırımda yok, Hüseyin bir vatan fedâisidir, takdim ederim.

OPERATÖR EMİN BEY (Bursa) — Ne yapalım, ne çare var?

HÜSEYİN AVNİ BEY (Devamla) — Çare vardır. Namussuzum efendi, sizin buyurduğunuz makamlara göz dikiyorsam. Bıraktın yapsınlar. Neferlik yaparım ve iftihar ederim. Onlar zillettir efendi, efendilerin vaziyeti de zillettir. Onlar vazife yaptığı zaman iftihar etsin. (Müdafaa-i Milliyet Vekili Paşa Hazretlerine hitaben) Kendim için söylüyorum, bana şahsen söyleyen efendiye söylüyorum. İhtiras zillettir, ben muhteris değilim. Size hürmet ediyorum, çünkü siz fedakârsınız. Geçen sene de bu suretle isnadatta bulundular. Bu acı şahsi taarruz nedir? Bu yağlı karadır, lânet böyle şeylere efendiler. Misakı Millimizden uzaklaşıyoruz ağlayalım, bu bayrağımızı çektiğimiz günden bu güne kadar geçen zaman arasında çok fark vardır. Memlekette her şeyi gaip ettik. Burada Maliye Vekili ne vaziyette olduğumuzu söylüyor. Efendiler arazinin vergisini alalım. Devlet hayatına hatime mi veriyor, harp duruyor mu, İngiliz kahroluyor mu, düşmanımız Yunan mıdır? Değil efendi, bundan bir ay evvel taarruz hazırlığı görüyordu, şu encümen odasında; Müdafaa-i Milliyet Vekili Paşa Hazretleri ve Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisi Paşa Hazretleri buyurdular, bir ay sonra ikmâl ediyoruz. Taarruz edeceğiz, inanmıyorum, yapamayacaktı onları. Efendi, beş milyon diyor. Namusumuzdan başka her şeyimizi satarız, on milyon veririz. Rica ederim efendiler kırk milyon lira verdik ne oldu, sui istimal edildi, gaip oldu. Kırk beş milyon verdik sarf edildi mi? Efendim elinizi göksünüze koyunuz, kendinizi beş ay sonraya atınız. Efendiler; maaşlarınızı aldığınız, ordunun ihtiyacını verdiğiniz zaman neyiniz vardı? Harp bir senede mi, iki senede mi bitecek, bunu biliyor musunuz? Peşinen alalım efendiler, arazi vergisini alalım. Aldık, verdik, bununla biter mi? Kaç para eder bana verilen sözler? Maliye Vekili Bey buyuruyor ki; efendiler tekâlifi cedide tarh edildiği zaman (59) milyon lira varidat oluyor. Bunu bana şu

suretle ihlas ettirmeli : Efendi; (60) milyon veriniz, ama dört ay sonra düşmanı atacağız. Bu parayı peşin alalım düşmanı atacağız derlerse, ki inanmam, çünkü karşımda İngiliz var. (Ne yapacağız sadaları) Ne yapacağımız hakkında da söylerim. Paydos yaparız, idareye paydos yaparız, idareyi halkın eline veririz, bunu yıkarız, ordunun mukavemetini artırırız, askerî hükümeti yıkarız, kuvveti cepheye veririz. Ben size şimdi söylerim lütfediniz.

BİR MEBUS — Milletten para istemeye de yükümüz olur.

HÜSEYİN AVNİ BEY (Devamla) — Milletlin (59) lira tekâlifî cedide ile varidatı umumiyesi tahmin edilmektedir. Size ben de temin ederim ki, varidat olarak otuz milyon lira toplayabilerseniz çok bahtıyarsınız. Çünkü para yok. İşte bu sene vardı (79) milyon varidat tahmin edilmişti. Ne topladık, Maliye Vekili, İktisat Vekili? O vakit senin öküzlerin vardı, arazisi ekilmişti, hasadın kalkmıştı, istihsalâtın eline geçmişti, her şeyin vardı, ne aldın? Hiç. İşte bu gün onlar da yok. Efendi bu memleketi yaşatan öküzlerdir, ki onlar da yok, onlar da öldü. Efendi gelecek sene açlık da var. Hükümetin manası bu mu idi? Hakikat karşısında ağlayın, titreyin efendiler. Bunun âtisi vahimdir efendiler, memleket bu şekilde hallaç pamuğu gibi atılıyor. Ben hakikatı görüyorum, ben kör değilim efendiler.

HACI AHMED EFENDİ (Muş) — Vicdanından doğan bu sözleri takdis ederiz. (Ne çare var buna sesleri)

HÜSEYİN AVNİ BEY (Devamla) — Çaresini söylüyorum, ben buradan on defa söyledim. Biliyorsunuz ki (30) milyon lira varidatın var, yüz milyonluk bütçe yapamazsın. Cihan bu gün bize 1337 bütçesini tasdik edemediğimiz için güllüyorlar. Efendiler buna gülmekte hakları vardır. Çünkü biz bütçemizi tanzim edemedik, yorganımıza göre ayağımızı uzatmadık, (çareleri sadaları) beş dakika müsaade buyurun lütfedin, sözlerimi bitireyim, çarelerini de arzedeceğim.

Debdebe, dârat, harbiye nezaretleri ve saireleri, bilmem neleri hepsi buraya, aynen buraya geldi. Fakat o paralar, o servetler? Eski devirde yaparken Almanlar milyonlar döküyordu. Şimdi onlar yok, istikrazın kapıları kapalı, memlekette paran yok. Bu hesapları bildiğimiz halde adam kayırdık, akın akın insanlar getirdik. Bütün bunları itiraf ediniz, ağlayalım, hatalarımızı düşünelim. Memur kitlesi acezeden başka bir şey değil, bunları kaldır at, hizmet

etmiyorlar efendiler. Başından kaldır at, halkın idaresini kendi eline ver idare etsin, maaş alacağımıza ordunuzu takviye edin efendiler. (Pek doğru sesleri) Bu gün seni İngilizler çağırıyor. Neden? Ordun sayesinde ve Allaktan sonra, milletin gösterdiği vahdet sebebi ile Adana tahliye olundu, mukavemetin sayesinde. Ermenistan mağlup edildi, yine kuvvet ve mukavemetin sayesinde. Fakat başka ne yaptık efendiler; irade ve tahakkümü askerî ile ve bin türlü işkencelerle ahaliye istibdat yapmak suretile nefret ettirmek ve akın akın zindanlara doldurmak, haklı haksız ihtilâl çıkarmak. Rica ederim bundan başka ne yaptık efendiler? Başka bir şey yok. Efendiler, bu gidişle yarınımız vahimdir. Bunun arkası kanlıdır. Beş milyon liranın tahsilinde izharı aceden bir millet temsilcilerinin orduyu yürüteceğim dediğini hayretle dinledim. Ben buna hem ağlar, hem gülerim efendi. Bundan beş ay evvel ben buradan Paşa Hazretlerine rica ve istirham ettim. Asker lâzım ise, hükümetin manası varsa bu gün her şeye paydos ediniz. Her halde geri hidematında biz Mebuslar bile çalışalım, sırtımızla yük taşıyalım. Şimdi düşmanı buradan atalım. Bunu halledecek paradır. Beş milyon lira için böyle mi yapsak, şöyle mi yapsak diye düşünüyoruz. Bunlar şaşkınlık alâmetidir efendi. Hiç bir şey yapacağımız da yok. Ahaliden para istemeğe korkarım. Onu da bilmek lâzımdır efendiler. Derdin büyüğü teşkilât, memleketimizde bilâ kaydü şart aceze olan memurları ve saireyi bırakın, zaten maaşlarını veremiyoruz. Bunlar sekiz aydan beri maaşlarını alamamışlardır. Sonra orduda müsrifâne surette yapılan masraflara da nihayet verelim ve geri hidematında bulunanları da atalım. Yüzbin kudretsiz askerden, on bin kudretkâr asker daha hayırlıdır. Şimdi ise böylelikle mefluç bir halde ikiyüz elli bin askerimiz vardır. Şark cepesinde yirmi beş bin asker besliyorsunuz. Bu manasıdır. Şarktan gelebilecek mehaliki siyaseten idare et. Efendiler; cenup cephesi dedik. Şark cepesi dedik, garp cepesi dedik ve bunlara cephe, cephe, kademe kademe taviz verdiler. Kademe kumandanları diye israf ettiler. İşte iki ay sonra para yoktur. Üç ay sonra ise her şeye veda ediyoruz. Efendiler; zannediyormusunuz ki nerede yaşıyorsunuz? Maazallah mahvoluyoruz. Bana çare soruyorsunuz. İlk başladığımız zaman ne kadar samimi ve sağlam esastardan yürüyorduk, bu gün ne olduk efendiler? (Saltanat sesleri) Çok saltanatlar tesis ettik efendiler, çingeneler bile bizimle bazı hususatta iztihza ediyorlar ve onların iztihzasına maruz kalacak harekette bulunuyoruz. Zamanile söylemiş-

tim, yine iftiharla söylüyorum. Fevzi Paşa yalnız şahıslarla değil, maiyetile iftihar etsin. Efendiler; Fevzi Paşa elân mektepten çıkmış bir mülazım hayatı yaşıyor. İşte Osmanlı kumandanı böyle olur. Yalnız sunu söyleyebilirim ki maiyetindekiler kendisinden bin kere iyi yaşıyor. Bilmem bunun farkında mıdır, değil midirler? Bu suretle çok para gidiyor, Almanya'ya da gidiyor. Memlekette hâkim olmaz, cephede hâkim olur, iktisat hâkim olur. Asker ruhu, iktisat ruhu geride vücut bulur. Her şeyi asker ruhu ile görürseniz sonunuzu ben vahim bulurum.

ŞEVKET BEY (Beyazıt) — Azerbaycandan gelen seksek bin lira ne oldu?

HÜSEYİN AVNİ BEY (Devamla) — Bunlar tarihe karışır. Fakat biz tarihin billetleri arasına karıştırmayalım. Bu günden itibaren dönelim. Son defa olarak teşkilâtımızı kısalım. Eğer bunu böyle yapıp da halkı oyalamazsanız neticesi çok fena olacaktır. Bu çıkmaz bir yoldur. Bunun ancak altı aylık yolu vardır. Ondan sonra... Bunu görmek istiyorsanız, bunu idame ettirsin. Ben Yunan cephemizde, eğer yalnız olsaydı, bu gün verelim derdim. Fakat karşımıza çıkan kim olacaktır bilmiyorum. Bu dava cihan davasıdır efendiler. Bu cihan davasına giren düşmanını görmezse aldanır. Yunan ileri çıkmış bir kuştur, o ileri sürülmüş bir uçtur. Aldanmamayalım. Sonra talih tecrübesinin zamanı değildir. Geçen gün arkadaşlarımızdan birisi bize söylediler, beş milyon lira verilirse düşman denize dökülecekti. Efendiler böyle olursa bu talihe bir daha giremezsiniz. Sonra ne olur efendiler; maazallah yenilebilirsin. Rica ederim efendiler, geride güvenecek neyiniz vardır, ne kuvvetiniz vardır? Her şeyi görünüz. Çünkü bunların biz acı acı tecrübesini geçirdik. Çünkü ordunun teçhizatı, levazımatı noksandır. O, fırsat bulduğu zaman taarruz ederse etsin, ona biz karışmıyoruz. Bugün yalnız ordunun ömrünü uzatmak lâzım. Bu uzatmak meselesi de para ile ölçülür. Paramızı israf etmektense iktisada riayet edelim ve yeni bir yol çizeyim. Yoksa bu şekil yanlışdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi vazifeye başladığı günden beri tezkiyei hata etmezse felâkettir.

VASIF BEY (Sivas) — Efendiler; beş milyon lira isteniyor. Bunu Maliye Vekili 1338 bütçesine konan paradan mahsup etmek istiyor. Ciheti askeriye de buna razı oluyor. Ben bunda cidden bir yanlışlık görüyorum. Bütçeyi tanzim edenlerden birisiyim. Bütçeye koyduğumuz bu on milyon lira; efendiler bir meydan muharebesini ancak idame ve idare edecek

bir cephane parasıdır. Başka bir şey vermez. Onu attık mı arkası yoktur. Çünkü biz bütçeyi beyhude yere kabartmamak için ve alelâde vaziyeti idame edebilmek için esasat vazettik ve dedik ki; daha fazla işler için ve daha doğrusu orduyu taarruza sevk edecek esasat için lâzım gelen parayı bir tahsisatı fevkalâde bütçesiyle geliniz, isteyiniz biz verelim. Başka bir şey karıştırmayınız ki, biz bilelim. Orduyu taarruza kaldırmak ve bizi gayeye götürmek için neye ait ve ne kadar para isteniyorsa bunu ayrı isteyiniz dedik ve yalnız bütçemize elimizde bulunan silâh ve kadro noksanları ile, cephane noksanını silâh adedine hesap ederek ve çok iktisat ile verdik. En muallem bir ordunun iktisat ile sarf edeceği kadar verdik. Onun için zaten buna çok güvenmeye gelmez. Pekâlâ; beş milyon lirayı verdim diyorsunuz. Eğer böyle kabul edersek ve bütçe içerisinde verirek bakınız ne netice olacak? Dün söylemiştim, bugün tekrar ediyorum. Bu paranın şu dakikada ciheti askeriye ve Müdafaai Milliye emrine âmade tutarsak üç aydan evvel orduya cephane geleceğine kâil değilim. Bir senelik cephane alınmış ve bugün bir senedir Avrupada çalışılmış, kaç fişek gelmiştir? Hiç. İtalya'dan satın alındığı halde ve parası verildiği halde kaç fişek gelebilmiş? Bugün bize şu cephaneyi alırım diye kim senet verebilir? Yarım sevk edilecek ve öbür gün şuraya gelecek ve onu kimin sevk edebileceğine, tekrar söylüyorum, bana kim senet verebilecek? Binaenaleyh, mademki asgari bir hesapla o cephanenin bulunması, orduya kadar nakledilmesi ve memleket dahiline isali ancak iki, üç ay müddet sürer, bu kadar müddet zarfında zaten muharebe olacak ve neticeyi bulacak. O halde elimizdeki cephaneye bitecek. Bu noksanı doldurmak için ne olacaktır? Yani Sakarya muharebesinden sonraki vaziyet değil midir? Hâlâ bu siyaset efendiler; bu parayı bütçe içerisinde vermeyelim. O bütçedeki parayı karıştırmayalım. O bütçedeki noksanı ikmâl etmek için olsun. Bu ise bütçe dışından bir para. Zannetmeyiniz ki bütçeyi kabartmış oluruz. Hatta bu parayı tahsili imkânı varsa on milyon liraya iblâğ edelim. Birisi bir ay fark ile gelsin. Bilfarz bir ayda beş milyon olursa, diğer ayda beş milyon daha bir ay sonra gelsin. Fakat para çabuk tahsil edilsin. Bunu yapmak çaresini bulalım. Çare bulamadığımız takdirde olacak netice muhakkak çok fenadır. Biz taarruza göre tedbir alalım. Bütçe bu on milyon ile kabarcak mıdır? Kabarmayacaktır efendiler. Eğer benim bir kanaatıma ve hesabıma müstenit on milyon lira elimize geçerse ben ordunun cephane ve-

sair malzemesi gelmeden, yıpranmadan vaziyeti idrak ederek tabiatıyla o cephanе vesaire orduya gelir ve ordu bu zaman zarfında düşmanı işgâl eder, bu suretle vesait de gelmiş bulunur. O zaman bizim kuvvetimiz adet itibariyle bugün beslediğimiz kuvvetin mecmuu Yunan'ın bütün kuvvetinin ve bütün esliha ve mühimmatının mukabili ve muadilidir. Tabii bundan bizim toplayacağımız adet hariçtir. Yunan bütün kuvvetiyle benim karşıma gelmez, elverir ki adetçe ona çok tefevvuk edebileyim ve daima edebilirim. Elverir ki ordu o kabiliyeti bulsun. Bu suretle düşmanın kaçtığı yere kadar ordu yetişsin ve düşmanın kafasını koparsın. Bu gidişle İzmir benden beş yüz kilometrede kalır. Bu yürüyüşle günde beş kilometre katetsem elli gün eder, elli gün de kavga etsem, yüz gün eder; yirmi gün de caba yüz yirmi gün eder ve bu suretle karşımda düşman kalmaz. Benim kabarmıştır dediğim bütçe dört ay sonra fevkalâde tenezzül eder. Çünkü o zaman ordunun kısmı küllisine lüzum yok deriz. Harp devam etmiyor, masrafa da lüzum yok. Bu suretle azalır ve istirdat ettiğimiz yerlerin varidatı da elimize geçer, menbamız kuvvetlenir. Fakat, ben, müdafaa etmek için; ancak 65 milyonluk müdafaa ederim. Kâfi gelmez. Göreceksiniz ki, bu da kâfi gelmeyecektir. Çünkü; bugünün cephanesi bir atımdır. İkinci muharebe atımı için yine para veriniz diyecekler, biz vereceğiz. Bunu nereden vereceksiniz, bütçeden mi? Bütçede onun manası yok. Çünkü bütçe onun boğazını ve sırtını düşünmüştür, o kadar, tahsisatı fevkalâde vereceğiz. Fakat nereden? İşte o zaman iflâs edeceğiz. Ya taarruz edeceğiz, ya iflâs. Başka hiç bir çare yok. Bittaaarruz neticeye varmak, hem gayeyi istihsâl etmek ve hem de neticeyi herhalde elde etmek ve aynı zamanda iflâstan kurtulmak için bunu yapmak mecburiyetindeyiz. Eğer sulh masasına gittiğimiz zaman zaten maksadımızı temin etmiş bulunuyoruz, onun için efendiler korkmayalım, kuru peynire razı olalım. İki üç ay buna tahammül edelim, ondan sonra yağlı lokmalara sıra gelsin. Az yiyelim, çabuk verelim, ne yaparsak yapalım, bu düşmanı memleketten atmak için bütçedeki varidatı çabuk tahsil ederek, ordumuzun mühimmatını temin edelim. Fakat sâlim vesaitle. Paramız senelerce Avrupa'da yatmasın. Alınan şey memlekete girmeli. Çünkü hâkim değiliz, kendi fabrikamız değil ki hükmedelim. Bunları getirelim, getirdiğimiz zaman bütçeyi de kazanacağız, bugün 65, 85 milyon görülen bütçe, emin olunuz, kırk beş veya kırk ile hatta daha az ile kapanacaktır. İnşallah kazanacağımız fevâit ise bize, bütün bütçemize vü-

sat verecek, aksi halde ise tamamiyle bunun aksi olacaktır. Onun için çok rica ediyorum, o hesap edilsin. Kaynayan kazana birer damla soğuk su katmakla o kazan soğumaz. Şimdi vereceğiz, gelecekler beş daha isteyecekler, yine vereceğiz. Onun için yine bu vaziyetten kurtulamayacağız. Onun için Meclisi Âlinizden çok istirham ediyorum, selâmetle düşünelim, hatta bir gün daha tehir edelim. İhtisas sahipleri izah etsinler. Kanaatla iş yapalım, ciddi bir karar verelim ve bunda katiyetle gidelim, oynamayalım rızanellillah. Çünkü, mesele devletin bekası meselesidir, selâmeti umumiye meselesidir. Ciddi düşünelim, Allah'aşkına, fazla verelim, fazla. Fazla verdiğimizizi kazanacağız, fakat az verirsek emin olunuz, çoğunu vereceğiz, fakat hiç bir şey alamayacağız.

YUNUS NADİ BEY (İzmir) — Vasıf Beyin bıraktığı yerden başlayacağım. Diyeceğim ki; fazla verelim ve fazla isteyelim.

HASAN FEHMİ BEY (Gümüşhane) — Fakat lütfen mahalli tahsilini de gösterelim.

LUTFİ BEY (Malatya) — Zaten iş orada.

YUNUS NADİ BEY (Devamla) — Vasıf Bey istenilen beş milyonun, hatta kendi semahati mucibince verilmek lâzım gelen şeyin 10 milyonun, icabederse bütçeye ithâl edilmemesini ve müstakilen tedarik ve ita edilmesini teklif ediyor. Bendenizce bu paranın bütçeye dahil olup olmamasının çok büyük ehemmiyeti yoktur. Benim gördüğüm bir hakikat vardır. Elimizde bütçe diye dolaşan kâğıtların ifade ettiği mana, bütçesizlikten ibarettir. Memleketin siyasi tahammülü cümlenizin malûmudur. Burada iki buçuk senedir bütçe yapmaya çalışıyoruz. Tahsil edebildiğimiz 30 ile 40 arasındadır. Masarifimiz 70 ile 80 milyon arasındadır. Hiç bir zaman tahsil etmediğimiz erkama bütçe demekte devam edersek kendimizi aldatmış oluruz. Binaenaleyh bütçe yapabilmek için lâzım gelen bu ulvi gaye nedir, ne yapmalıdır ki memleketin hayatı demek olan bütçesini tanzime imkân olabilsin? Bu bapta yapılacak şey çok basit ve çok aşikârdır. Bütçesizliğe sebebiyet veren keyfiyet memleketin en güzel aksamının yarı yarıya düşman işgali altında bulunması ve geri kalan aksamının da harp âfeti içinde yüzmesidir. Binaenaleyh Büyük Millet Meclisi sebebi teşekkülü olan şeyi daima gözü önünde bulundurarak, bir gün evvel düşmanı atarak, bir gün evvel harp âfetine nihayet vermek esbabı ne ise onu düşündüğü gün tam hakiki manasiyle bütçe zihniyetine de muvafık, millet zihniyetine de muvafık bir hareket takip etmiş olacaktır. Memleketin imkânı varsa, bütün varidatını, diğer taraftan ta-

sarruf olunabilecek bütün parayı düşmanı mağlup etmeye ve dışarı atmaya hasredilmek lâzım gelir ve bu işi bir an evvel bitirmek için çok yüksek fedakârlıkları ihtiyar etmek icabeder. Efendiler gerek o telâş ettiğimiz bütçeyi tanzim etmek ve gerek memleketin tehlikede bulunan hayatını kurtarmak için iki buçuk senedir harbediyoruz. İki buçuk senelik harp esnasında milletin ve Meclisi Âlinin göstermiş olduğu kudret ve muvaffakiyet hakikaten şayanı tebci surette, hakikaten harikulâdedir. Bunu unutmamak lâzım gelir. Tekid olunurken hakikatleri de unutmamak lâzım gelir. Bununla beraber, şunu da iyi bilmek lâzımdır ki; hiç bir harp ebedi surette devam edemez. Benim gördüğüme ve hissettiğime nazaran Anadolu'da devam eden cidâl Yunanistan'ın olduğu kadar bizim için de her iki memleketin siai tahammülünün fevkinde bir vaziyete gelmiştir. Binaenaleyh önümüzdeki bahar zarfında ve yaz ayları zarfında vuku bulacak muhaberat şimdye kadar vuku bulan muharebattan daha başka bir ehemmiyeti haizdir. İhtimali vardır ki, hatta ihtimali galiptir ki, bu muharebatın verebileceği neticeler neticei katiyeye bile müncer olabilir. Düşman için de vardır, bizim için de vardır. Korkarak hareket etmeliyiz ki tehlikeden vâreste kalabilelim. Binaenaleyh korkuyu izale etmek için elimizde mevcut olan ordunun behemahâl maksadı temine kadir olduğuna kanaat getirmek lâzımdır. Bu hakikat bu kadar müthiş olunca, bu kadar korkunç olunca, millet için bu fedakâr millet için bu hakikatlerden başka, bu hakikatin muktezasına mutabık surette hareket etmekten başka çare yoktur ve hareket edeceğinden sureti katiyede emin olur. Binaenaleyh beş milyon verelim. Ben bu beş milyonun tarzı talebine nazaran tabii fazla verelim derken, Hasan Fehmi Beyin hakkı vardır, alelâm-ya hesapsız, kitapsız fazla alıp vermek de hiç bir şey intacedemez. Uzun boylu, bu beş milyon karşısında uzun boylu düşünmüşler, taşınmışlar ve pek müstacel olduğu için varidatı mevcudenin tekasitini ilga suretiyle tâcilen tasavvur edebilmişlerdir. Maliye Vekili burada dedi ki; muayyen tekasitin sarf olunacağı yerler vardı. Onu tâcilen bilâhare âni zamanlarda müşkülâta duçar olacağız. Ben öyle düşünmüyorum. Tabii onların hesabâtı yapılacaktır. Fakat Meclisi Âli bir düsturu hareket kabul etmelidir. Yalnız beş milyondan ibaret değildir. Bu Heyeti Vekileden, bu Heyeti Askeriyeden, bu orduyu behemahâl bu yaz ayları zarfında, hiç olmazsa hesabâtı maddiyesi itibariyle, düşmana faik ve binaenaleyh vazifesini ifaya kadir hale getirmek neticesini isteyelim. Bunun

için beş milyon değil, on beş milyon vermekte tereddüt etmeyelim. (Fakat nereden sesleri), (Kim teminat verecektir sadası) Beş milyon liranın, benim anladığıma göre, tekasitten tâcilen tahsili suretiyle verilmesi müstaceliyetten ileri gelmiştir. Daha fazla tedabir düşünmeye vakit yoktur ve bulunabilen tedbirler zamana mütevakkif olduğundan ileri gelmiştir. Binaenaleyh müstacelen bu beş milyona bugün karar verelim. Kanun gelsin, onu müstacelen çıkaralım, o gitsin fakat bilelim ki, onunla vazifemiz bitmemiştir ve mütevali günlerde diğer mesaiyi, bunun arkasını takip edelim. Fakat bugün Erkânı Harbiye Reisinden bu sözü isteyelim. Gerçi bütün esbabı ihzar olduğu halde bir ordunun behemahâl galibiyeti hakkında hiç bir vakit kumandanlardan söz istenmez. Fakat tefevvuk haline irca olunacak bir ordunun, Vasif Beyin hakkı vardır, orada tefevvuk haline getirilecek bir ordunun, bahusus bizim ordumuzun ve bahusus bu memleketin halkına müstenit olan bir ordunun düşmana mütefevvik bir vaziyete getirildiği maddeten ispat edildikten sonra, onun kabiliyeti de zarureten tasdik edilmek lâzım gelir. Binaenaleyh bu tefevvuku temin edeceğini Erkânı Harbiye Umumiye Vekilinden burada dinlemek isteriz. Ne isterlerse vereceğiz. Bu beş milyon da vereceğiz, ne isterse vereceğiz. En mühim düşüncelerimiz onların istediğini vermektir. Fakat söz isteriz. (Paşa Hazretlerini dinleyeceğiz sadaları)

FEVZİ PAŞA (Erkânı Harbiye Umumiye Reisi) — Efendiler; bundan iki ay evvel düşmanın hazırlanmakta olduğunu arzetmiştim ve buna mukabil biz de hazırlanmaktan vazgeçmedik. Bir ordunun hazırlığı bilhassa malzemei harbiyenin tedariki ile münasiptir. Malzemei harbiye tedarik olunamazsa ne kadar çok efrat olursa olsun ordu büyümüş addolunamaz. Ordumuzun her geçen günde daima takviye olunduğu ve bunun maddeten ve manen düşmana tefevvuk istihsâl edinceye kadar devam edeceği tabiidir ve bilhassa bizim istihdaf ettiğimiz nokta bundan ibarettir. Evvelâ efrat cihetiyle düşman ordusuna tefevvuk edecek tedabir ittihaz olunuyor. Sâniyen tâlim ve terbiye cihetiyle ordu daima ilerlemektedir. Son cepheye vuku bulan ziyaretimde ordu çok farklı olarak terâkki etmiştir. Melbusat henüz ikmâl olunmamıştır, fakat çıplak asker yoktur ve peyderpey alınan melbusat, yollarda gördüm, naklolunuyor ve bu melbusat askere tevzi olunduktan sonra ordumuz giyinmiş bir vaziyete geçecektir. (Zaten yaz geliyor sesleri) Ešliha, cephanesi itibariyle Yunan ordusundan ordumuz aşağı değildir. Fakat biz Yunan ordusuna

tefevvuk cihetini istihdaf ettiğimiz için alacağımız efrat hazırdır. Sokacağımız kadro hazırdır. Ancak bunların eline verilecek esliha ve büyük muharebeler idame edecek cephaneye için müstacelen para lâzımdır. Bu silâh ve cephaneye tedariki esbabı istihzar olunmuştur. Ancak para ele geçtikçe bunlar peyderpey memlekete gelecektir. Bizim istediğimiz miktar ordunun asgari olarak istediği miktardır.

Bazı arkadaşlar burada buyurdular ki; bu gayet azdır. Bununla bir şey olmaz, 10 - 20 milyon lâzımdır buyurdular. Filhakika ordumuzu haddi gayeye isâl için her ne lâzımsa onu hazırlamış, Fransızlarla olan mükalememizde kendilerine vermiştik. Fakat bu miktar Başkumandan Paşa Hazretlerinin burada buyurdıkları gibi 50 milyon liraya balığ oluyor. Şimdi efendim biz elli milyon lirayı elde edemedik. Taarruz edemeyeceğiz. Bu memleketi kurramayacağız diye bir düşünceye kapılamayız. Bu, azami bir miktardır. Bunu biz elde etmek için gerek şarka, gerek garbe müracaat ediyoruz ve ne elde edebilirsek bununla ordumuzu peyderpey takviye ediyoruz. Fakat yine bu müzakerat esnasında bize vaa-dolundu ki; nakden bir milyon lira verilirse iki milyon lira da (levazımı askeriye olarak vereceklerdir. Yani nakit olarak alacağımızın) (1) bir iki misli mühimmat almak ve bize lâzım gelen eşyayı almak için imkân olduğu anlaşıldı. Bu suretle elimize nakden geçecek para ve bir iki misli fazlasiyle temin edeceğimiz mühimmat ve levazım ile ordumuzu az zaman zarfında takviye edip Yunan ordusuna faik bir hale getirmek imkânını görüyoruz.

CEMİL BEY (Kütahya) — Paşam; bire yedi mi?

FEVZİ PAŞA (Devamla) — Hayır, iki. Filhakika bazı arkadaşların buyurdıkları gibi karşımızda düşman, yalnız Yunan değildir. Fakat malûmu âlinizdir ki Heyeti Umumiye buraya toplandığınız vakit yalnız Yunan değil, bütün dünya vardı ve biz ancak safımızdaki kuvvete istinat ederek adaleti ilâhiyeye müsteniden bu işe giriştik. Her birisi çekile, çekile sureti zahirede karşımızda yalnız bir düşman kalmıştır. Düşmanımızın takviyesi hususunda masruf himmetler şüphesiz ki bunun maddiyatı üzerine tesir icra ediyor. Fakat şunu da bilelim ki; düşman insanca artık eski bolluğa malik değildir. Bizde ise, malûmu âliniz, ilk zamanlarda maksadı milliyi kavramayanlar isyan ediyorlardı, ademi memnuniyet belirtiyorlardı. Biz o vakit hem dahilide, hem hariçte

uğraşıyorduk. Fakat bir kaç ay, bir sene zarfında elhamdülillâh bu haller geçti. Bütün millet yek ahenk olarak maksadı milliyeye sarıldı, Fakat acaba karşımızdaki düşman şimdi bu halde mi? Biliyoruz ki düşman ilk İzmir'e çıktığı vakitte hemen bir iki ay sonra Bizans İmparatorluğu teşkil edecekmiş gibi, bütün Rum ve Yunan âlemi büyük bayraklarını yayıyorlardı, bütün rum milleti hem ahenk olaraktan ilerliyorlardı. Fakat zaman geçtikçe görüyoruz ki onların içinde zaman zaman büyük ademi memnuniyetler hâsıl olmuş, bunlar isyana kadar varmıştır. Demek biz evvela isyanlarla başladık, yek ahenk olarak bir hedefe doğru yürüdük, elhamdülillâh bir senedenberi tamamıyla her tarafta millî arzu hâsıl olmuş ve el birliği ile çalışılmakta bulunulmuştur. Düşmanlarımız ise el birliği ile başladılar, çalıştılar; fakat uğradıkları felâket ve müşkülâtın dolayısı yavaş yavaş isyanlar başlamıştır. Bu bizim için en büyük ümittir. Efendiler biz kendimizi kendimiz yolda uçuruma gittiğimizi mi görüyoruz. Hayır efendiler biz suud ediyoruz ve düşmanlarımız uçuruma gidiyorlar. (İnşallah sadaları) Fakat efendiler, herhalde bir ordu hayalât ile gitmez, hakikat ve hesap üzerine müessesdir. Bendeniz yaptığım hesabatta milleti ezmeyecek veçhile, asgari bir miktar elde edebilmek için, sırf ameli ve tatbiki bir cihet düşündük ve bunu arkadaşlarımızla görüştük. Bunun imkânı olduğu bildirildi. Arzettiğim veçhile bu kredi olarak artırıldığı gibi, biz herhalde elimize mühim miktarda malzeme geçireceğimize kani olduk ve bu suretle heyeti âliyenizin karşısına geldik. Ümit ederim ki Heyeti Âliyeniz bu tekâlifatımızı kabul eder ve arzunuz veçhile ordumuz bu sene muharebeyi inşaallah muvaffakiyete erdirtir. (Allah muvaffak etsin, inşaallah sadaları) (Şiddetli alkışlar)

CEMİL BEY (Kütahya) — Bir kaç yüz tane de otomobil olabilecek mi?

FEVZİ PAŞA (Devamla) — Hepsi dahildir.

SALİH EFENDİ (Erzurum) — Arkadaşlar, ben para üzerinde bir şey hatırlatacağım. İhtimâl sakat bir şekildedir. Siz daha iyi düşünürsünüz. Bir kere teklifimi dinleyin rica ederim. Malûmu âlileridir ki arkadaşlarımızın uzun uzadıya beyanatı hep paraya mütevekkiftir. Para ise Maliye Vekili Beyin gelecek seneye mahsuben bir vergi alınması şeklinde temin edilecektir. Ağnama vaz'iyed edelim gibi bir takım hayalât peşinde koşuyor. Bundan, bendeniz zannediyorum, bir netice çıkmayacak. Yalnız size bir şey hatırlatmak istiyorum. İyi dinleyiniz. Herhangi bir hükûmetin böyle mühim anda bir iflası maliyeye

(1) Parantez içindeki kelimeler tarafımdan eklendi. M. Ünver

maruz kaldığı tahakkuk ederse veya buhran olduğu zaman milletin zenginleri üzerine... (Gürültüler) Dinleyiniz beyim. Zenginleri de soymak değildir. Milletin fazla vergi verenleri ve beş yüz kuruş musakkafat vergisi verenler üzerinde bir tekâlifi millîye senedi resmisi çıkarmak. İhtimâli bu sakattır. Fakat bu sakatı bir kere düşününüz ki sağlamını çıkarasınız. Köylerden para alamayacağız, istikrazı dahili yapamayacağız, istikrazı harici imkânı olmaz. Bu gayeyi biz bırakamayacağız ve hayatımızı da idame edemeyeceğiz, zannedirim. Heyeti Âliye düşünsün, bu meselesi maliye üzerinde daha ziyade tetkikat yapmış arkadaşımız vardır. Bu fena teklif değildir. Beş yüz kuruş temettü vergisi beş yüz kuruş musakkafat vergisi verenlerden maada bir tekâlifi millîye senedi resmisi kabul ettirip ve bunu hakiki bir emniyetle beş senede ödemek üzere on milyon liralık bir kâğıt çıkarmak lâzımdır.

LUTFİ BEY (Malatya) — Bu hayâldir.

SALİH EFENDİ (Erzurum) — Bu hayâl ise senin düşündüğün de meyâl olur, ki evine gitmekten başka işin yoktur. (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Efendim müsaade buyurun müzakerenin mevzuu malûm değil. Muvazenei Maliye Encümenine gitmesi lâzımdır. Mesele tenevvür etmiştir. Müzakere kâfidir, Hasan Beyin beyanatı dairesinde lâ-yiha ihzar edilmek ve Meclise sevk edilmek üzere Muvazenei Maliyeye havalesini teklif ediyor. (Müstaceliyet sesleri)

SALÂHADDİN BEY (Mersin) — Bununla mesele bîhakkın halloldu mu? Yani bununla beş milyon çıkıyor mu? Ağnamla musakkafatın yekûnu yedi milyonun içindedir.

REİS — Muvazenei Maliye Encümenine bunun gönderilmesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edilmiştir.

KÂZIM PAŞA (Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi) (Karesi) — Efendim rica ederim bunun için bir karar verin. Yarın getirsinler. Müzakere olsun bitsin neticelensin.

REİS — Yarın saat birde içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.